
СТАТИСТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ МОНІТОРИНГУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Волощук Л.О. к.е.н., доцент,
Устинюк А.Ю.,
Павліченко Т.В.

Одеський національний політехнічний університет

Інноваційна активність та інноваційна діяльність промислових підприємств вже давно є об'єктом статистичних спостережень та статистичного аналізу на рівні держави, здійснення яких вимагає від підприємств ведення так званого статистичного обліку та складання статистичної звітності. Проте, деякі фахівці вважають, що статистичні показники щодо інновацій, які наводяться у статистичній звітності, не дозволяють зробити остаточного висновку про ефективність інноваційної діяльності, її активізацію на конкретному підприємстві [1].

Питанням оцінки інноваційної діяльності промислових підприємств на різних рівнях управління з використанням певної системи індикаторів (показників) присвячували свої дослідження відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Н.П. Гончарова, А.В. Гриньов, Б.М. Данилишин, П. Дойл, П. Друкер, Н.М. Захарченко, С.М. Ілляшенко, Д.О. Куліков, Р. Пейтон, Е. Роджерс, Б. Санто, Б. Твісс, Л.І. Федулова, Й. Шумпетер, Г.О. Швиданенко, Л.І. Шваб, Д.М. Черваньов, А.І. Яковлев та інші.

Зазвичай в країнах Євросоюзу для визначення ступеню інноваційного розвитку в кожній окремій країні розраховується так званий узагальнений інноваційний індекс (Summary Innovation Index (SII)). Розраховується він і для країн, що не входять до складу ЄС, таких як США та Японія [2]. SII є композитним показником, що враховує різноманітні дані з різних сфер інноваційної діяльності. Методика розрахунку показника SII передбачає розрахунок – для кожної країни (регіону) 26 параметрів, що розбиті на 5 груп. Індикатори були сконструйовані на основі стандартних статистичних показників системи EUROSTAT. Результати розрахунків з 2000 року щорічно наводяться у так званому Європейському інноваційному табло (ЄІТ) – European Innovation Scoreboard (EIS) [3].

На сьогодні ЄІТ є потужним інструментом, що дозволяє виконувати наочну оцінку стану розвитку інноваційного процесу в країнах, динаміку змін в інноваційній активності, оцінювати сильні та слабкі сторони окремих країн і ступінь розриву між ними, а також накопичувати і використати за результатами аналізу досвід передових країн для вдосконалювання інноваційної політики.

Незважаючи, що ця європейська методика оцінки інноваційного розвитку працює на макрорівні, аналіз її показників ще раз дозволяє визначити ключові складові інноваційного розвитку держави, та індикатори які можуть бути спроецировані на рівень підприємств: 1) показники людського інноваційного потенціалу; 2) показники інноваційності витрат у різних сферах (на рівні ВВП, у бізнес-секторі, у високотехнологічних секторах, у промисловості, в тому числі витрат на ІТТ); 3) показники структури джерел фінансування інновацій; 4) показники інноваційної активності підприємств (частка малих та середніх промислових підприємств, що займались інноваційною діяльністю, частка високотехнологічної продукції в експорті, реалізація нової ринкової продукції

підприємствами); 5) показники зайнятості в інноваційних сферах; 6) показники інтелектуального капіталу – об'єктів інтелектуальної власності.

Спроби визначити аналогічний індекс інноваційного розвитку України (за європейською методикою) викликав труднощі у зв'язку з різною методологією статистичного аналізу інноваційної діяльності в країнах ЄС та Україні [4].

Загальна оцінка стану інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні на макrorівні передбачає застосування сучасного статистичного інструментарію, що запроваджений Державним комітетом статистики України та представлений у вигляді певних індикаторів (показників) [5].

Така оцінка потребує певного групування кількісних та якісних індикаторів (показників) за ознакою інноваційної активності та поширення інновацій, що пропонується нижче [6].

До показників першої групи (рівні інноваційної активності) належать:

- інноваційна активність промислових підприємств за напрямками здійснених інновацій;
- обсяги інноваційних витрат у промисловості за напрямками інноваційної діяльності;
- розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами;
- кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації;
- кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію.

До показників другої групи (рівні поширення інновацій) належать:

- кількість впроваджених інновацій;
- кількість впроваджених інноваційних процесів;
- кількість впроваджених інноваційних видів продукції;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції;
- експорт інноваційної продукції;
- кількість придбаних та переданих нових технологій;
- кількість підприємств, що здійснили трансфер технологій (технічні досягнення) за формами прийому-передачі;
- кількість трансфертних технологій (технічні досягнення) за формами прийому-передачі.

На теперішній час в статистичному обліку підприємств України застосовуються такі форми статистичної звітності, що віддзеркалюють інноваційну діяльність та процеси створення інноваційного потенціалу на підприємствах:

- форма державного статистичного спостереження N 1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства» [7].
- форма державного статистичного спостереження N 1-технологія «Звіт про створення та використання провідних технологій та об'єктів права інтелектуальної власності» [8].

Методика статистичного аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств акцентує увагу на таких її проявах: 1) факт здійснення підприємством інноваційної діяльності в розрізі її різновидів (інноваційна активність); 2) інноваційні витрати (в грошовому вимірнику) та їх структура за напрямками використання та джерелами фінансування; 3) впровадження (у натуральному вимірі) та реалізація (у грошовому вимірі) інноваційної продукції (останнє в розрізі рівня новизни та ринку збуту); 4) впровадження інноваційних процесів, зокрема нових технологічних процесів, придбання та передача нових технологій (у натуральному вимірі).

Жодного показника, щоб міг би характеризувати вигоди (ефект) підприємства від провадження інноваційної діяльності та пов'язати показники інноваційної активності з розвитком підприємства у статистичному аналізі немає.

Форма державного статистичного спостереження N 1-технологія «Звіт про створення та використання провідних технологій та об'єктів права інтелектуальної власності» мала б частково відображати процес формування інноваційного потенціалу підприємства (в частині об'єктів права інтелектуальної власності).

Аналізуючи дані форми N 1-технологія та методичні рекомендації з її заповнення, можна визначити такі напрямки (показники) аналізу: 1) створення передових технологій (у натуральному вимірі) в розрізі а) виду технології; б) області призначення; в) ступеню новизни; г) виду охоронних документів; д) патентної частоти; 2) використання передових технологій (у натуральному вимірі) в розрізі а) напрямів впровадження; б) термінів впровадження; в) кількості винаходів у використовуваних технологіях; 3) використання об'єктів права інтелектуальної власності (у натуральному вимірі) в розрізі видів ОПІВ та фінансування за рахунок держбюджету. Жодного фінансового показника, або показника ефекту в звіті немає.

Отже, на нашу думку, існуючі дані вітчизняної статистики щодо інноваційної діяльності підприємств є недостатніми, як для повної характеристики інноваційної діяльності та інноваційного потенціалу, так і для визначення впливу інноваційної діяльності на інноваційний розвиток підприємств.

Література

1. Єжакова Н.В. Методичні підходи до управлінського обліку та аналізу ефективності інноваційної діяльності й інноваційної активності підприємств / Н.В. Єжакова / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.ceikneu.edu.ua/blocks/doc_info.php?id=525
2. Європейська методика визначення узагальненого інноваційного індекса. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Svfin/2008_3/16-154.pdf.
3. Корольчук Л.В. Оцінка інноваційного потенціалу транскордонного регіону як передумова ефективної міжрегіональної співпраці в сучасних умовах розвитку світової економіки / Л.В. Корольчук // Збірник наукових праць. Луцький національний економічний університет. – Випуск 8 (30). – Луцьк, 2011. – С. 141–148.
4. Вдовиченко А.М. Методика і результати розрахунку узагальненого інноваційного індексу для економіки України / А.М. Вдовиченко // Світ фінансів. – 2008. – № 3. – С. 154–161.
5. Наказ «Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження N 1-інновація» від 01.10.2008 р. № 361; Держкомстат України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1047-08/conv>
6. Іванков В.М. Оценка состояния инновационной деятельности промышленных предприятий / В.М. Иванков / Научно-практическое издание «Незалежний аудитор», 2013 – № 6 (IV). – С. 71–76.

7. Наказ Держкомстата України «Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики науки та інновацій» від 20.11.2012 р. N 471. / За редакцією Наказ Держкомстата України «Про внесення змін до деяких форм державних статистичних спостережень щодо перенесення термінів подання» від 20.09.2013 р. N 283. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-dejakih-form-derzhavnih-statistichnih-doc164655.html>
8. Наказ Держкомстата України «Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики науки та інновацій» від 20.11.2012 р. N 471. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/norm_doc/2012/471/471_2012.htm
9. Балан О.С. Управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери: [моногр.] / О.С. Балан // Одеса: вид-во «ВМВ», 2014. – 420 с.
10. Стратегія інноваційного розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва [Електронний ресурс] / І.О. Крюкова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 4 (9). – С. 133-141. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n4.html>
11. Черкасова Т.І. Процесні інновації як основа економічного розвитку інноваційно-орієнтованого промислового підприємства [Електронний ресурс] / Т.І. Черкасова, С.Ю. Рожок // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 4 (14). – С. 115-120. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n4.html>
12. Філіппова С.В. Інтегрування моніторингу і оцінки інвестиційного проекту з енергозбереження в систему контролю діяльності підприємства на засадах контролінгу [Електронний ресурс] / А.А. Балан, С.В. Філіппова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 4 (14). – С. 180-185. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n4.html>
13. Balan O. Investments & innovations project at an industrial enterprise: peculiarities, role and project life cycle / O. Balan, N. Parieva // Праці Одеського політехнічного університету : Зб. научн. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 2, (41). – С. 295-300.